

Ölkəmizdə tarix-mədəniyyət abidələrinin, müzeylərin, türbələrin, qalaların, eləcə də digər bu qəbəldən olan maddi-mədəni örnəklərin bərpa, konservasiya və pasportlaşmasında dövlət ortaya ciddi iradə qoyub. Bilirik ki, Azərbaycanda bərpa edilən abidələrin böyük bir qismi Dövlət Programı və investisiya programı çərçivəsində bərpa edilir, konservasiya cəlb olunur.

Dövlət bütçəsində ayrılan vəsait hesabına həyata keçirilən layihələr əsasında aparılan bərpa-konservasiya işləri özlüyündə müsbət olsa da, dövlətin bu sahəye xüsusi dəqiqət göstərməsi, maliyə ayırması təqdirdə edilsə də, bərpaçı həyata keçirən şirkətlərin gördüyü işlər mütəxəssislər tərəfindən ciddi narahatlıqla qarşılıqlıdır. Mütəxəssislərin əsas iradaları ondan ibarətdir ki, həyata keçirilən bərpa işləri yarımazdır, tarixi abidələrin bərpası ilə bağlı dünyada qəbul edilmiş standartlara qətiyyən cavab vermir.

Doğrudur, ölkə ərazisində bərpa ediləcək abidələrlə bağlı tender ?lan edilir və tenderdə qalib gələn şirkət abidələri bərpa edir. Mütəxəssislər qeyd edirlər ki, sərf bərpa işi ilə məşğul olan şirkətlər tenderə yaxın buraxılmır, tenderdə əsasən müəyyən tikinti şirkətləri iştirak edir və hər dəfə də qalib həmin şirkətlər olur.

Tarixi-mədəniyyət abidələrinin bərpası ilə bağlı həyata keçirilən tenderin şəhəfət keçirilmədiyi deyən ekspertlərin sözlərinə görə, bərpa işinə qətiyyən aidiyyəti olmayan şirkətlər abidələri "Avroremont" edirlər. Onlar hesab edirlər ki, bu şirkətlər bərpa işində səmentdən istifadə etməklə yanaşı, həmdə abidənin tikintisində istifadə edilmiş materiallara qətiyyən uyğun gəlməyən materiallara "bərpa" işini görürler. Bu gün Azərbaycanda bərpa edilən tarixi abidələrin böyük ekseriyətində bərpa üçün lazımlı olan heç bir maddədən istifadə edilmiş, buna əsas kimi şirkətlər həmin maddələrin baha olduğunu irəli çəkirlər. Halbuki, bərpa işinə dövlət kifayət qədər vəsait ayırrı. Amma şirkətlər bu vəsaitdən bərba üçün istifadə etmək istəmir. Bu da, səzsüz ki, mütəxəssislərin dıqqətdindən yaxınır.

İddialara görə, keçmiş Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi də, sonra bu qurumun əsasında yaradılan Mədəniyyət Nazirliyi də, Dövlət Turizm Agentliyi də uzun illərdə sifariş eyni şirkətlərlə verir, tenderin keçirilməsi isə formal xarakter daşıyır.

Məsələ ilə bağlı sorğumuz Mədəni İrsin Qorunması və Bərpası üzrə Dövlət Xidmətindən məlumat verilmədi, qurumdan həftənin birinci günü iddiyalara münasiət bildirəcəklərini qeyd edilər. Araşdırımız zamanı məlum oldu ki, içəri şəhərdə bir sira abidələrin bərpa işini "Atelier Erich Pummer GmbH" şirkəti həyata keçirir. "İçərişəhər" Dövlət Tarix-Memarlıq Qoruğu İdäresində metbuata verilən məlumatda görə, son illər ərzində Qız qalası, Şirvanşahlar Sarayı Kompleksi, Məhəmməd məscidi, Dördbucaglı qala, Bəylər məscidi, Qala divarları və s. kimi dünya və ölkə

Dövlət Tarix Mədəniyyət Qoruğundakı 5 memarlıq abidəsinin bərpası üçün layihə-smetə sənədlerinin hazırlanmasına dair elan etdiyi açıq tenderin nəticəsi məlum olub. Qalib şirkətə 161

formal xarakter daşıyır və əsasən burada bərpaçı şirkətlər yox, tikinti şirkətləri "qalib" gelir. "Mənim isə bir mütəxəssis kimi buna münasibətim çox pisdir. Heç zaman tenderlərin nəticəsi mə-

dəleri ilə də səhəbat etdim, gördüm ki, Tarix Muzeyini bu şirkətdən yaxşı heç bir şirkət bərpa edə bilmez. O vaxt "Topqapı" Sarayını bərpa edən şirkət də tenderdə iştirak edirdi, mən həqiqətən də

görə, tikinti şirkətlərinə bərpa işinin tapşırılması, onların bu sahədə olan tenderdə qalib edilməsi doğru deyil. O hesab edir ki, naşı bərpaçıların gördüyü yarımaz işlər-dən biri Tarix Muzeyidir.

Tarix-mədəniyyət abidələrinin bərpa tenderlərinə böyük şübhələr var - niyə həmisi eyni şirkətlər qalib "çixır"?

Rizvan Qarabağlı: "Heç zaman tenderlərin nəticəsi məni təmin etmir"

"Tenderdə işi götürüb tamamilə bərpadan xəbəri olmayan yerli tikinti şirkətinə verdilər"

əhəmiyyətli tarixi-memarlıq abidələrində uğurla tamamlanmış çoxsaylı bərpa və konservasiya işlərinin ekseriyəti Avstriyanın tanınmış "Atelier Erich Pummer GmbH" şirkəti tərəfindən həyata keçirilir. 2019-cu ilin ortasında başlayan layihəyə əsasən Qoşa Qala qapıları həm içəri Şəhər (daxili), həmçinin Bayır şəhər (fasad) tərəfindən bərpa-konservasiya edilib. Dövlət Turizm Agentliyinin isə, əsasən, "NKT-Bərpa" MMC ilə əməkdaşlıq etdiyi bildirilir. Yeni bu quruma aid abidələrin konservasiyası və bərpası ilə bağlı elan edilmiş tenderdə əsasən bu şirkət qalib gelir.

Qeyd edək ki, Lahicə 5 memarlıq abidəsinin bərpasını da sözügedən şirkət həyata keçirəcək və bunun üçün sənədlaşmaya 162 min manat xərclənəcək. Məlumatlara görə, Dövlət Turizm Agentliyinin "Lahic"

896 manat ödəniləcək. Bundan başqa, Mədəniyyət Nazirliyinin ?lan etdiyi tenderlərdən birində də "NKT-Bərpa" MMC qalib gelib. Belə ki, Gəncədə Tatlar məscidinin bərpası üçün smeta sənədlerinin hazırlanmasına 49 min manata yaxın vəsait yönəldib. Saytında dərc olunan materiallara əsasən, Mədəniyyət Nazirliyi yanında Mədəni İrsin qorunması, inkişafı və bərpası üzrə Dövlət Xidməti "NKT-Bərpa" MMC ilə bu işlərin ixtiyarına dair müqavilə imzalayıb. Müqavilənin dəyəri 48,911 min manat təşkil edir.

Memarlar İttifaqının üzvü, memarlıq üzrə felsefə doktoru, tanınmış memar Rizvan Qarabağlı baki-xeber.com-az tarix-mədəniyyət abidələrinin bərpası ilə bağlı ?lan edilən tenderlərin nəticələrindən narazı qaldığını bildirdi. R.Qarabağlı qeyd etdi ki, çox zaman bu tenderlər

ni təmin etmir. Mən bir dəfə tender komissiyalarından birinin üzvü olmuşam, orada da həmisi narazılığımı bildirirdim. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Tarix Muzeyinin bərpası ilə bağlı komissiya yaradılmışdı, mən də onun üzvlərindən biri idim. Tenderdə iştirak edən "bərpaçı qrupları" vardi. Onlar əsildən heç bərpaçı da deyildilər, tikinti ilə məşğul olanlar idilər. Bu şirkətlər kənal tikidi, ev, bina və s. tikidilər. Mən həmin vaxt komissiyanın toplantısında mübahisə edirdim, onlarla mübarizə aparırdım ki, bu cür məsuliyyəti işin görülməsini peşəkar bərpaçılara hevələ etmək lazımdır. Fərqi yoxdur, bərpaçı şirkət ister yerli, isə tərse də xarici olsun, fərqli etmir, əsas odur ki, bu sahədə peşəkar olsunlar. Türkiyənin məşhur "Topqapı" Sarayını bərpa edən şirkətin kataloquna baxdım və nümayən-

bərpaçı şirkət olan şirkətə səs verdim, amma mənim səsini keçmədi. Tarix Muzeyinin bərpasını yerli tikinti şirkətlərindən birinə verdilər. Hətta orada mən irad tutudular ki, yerli şirkətləri qoyub niyə xarice müraciət etməliyik. Dedim yerli şirkətlərindən bərpa işi ilə məşğul olanları var, amma onlar tenderdə iştirak etmirdilər. Həmin yerli bərpa şirkəti Bərdədə Nüşabə türbəsini, eləcə də Bakıda, Abşeronda, Qarabağda bir neçə tarixi abidəni çox yüksək səviyyədə bərpa edib. Burada çox gözəl bərpaçılar var. Ədalət Məmmədov kimi bərpaçılara hevələ etmək lazımdır. Fərqi yoxdur, bərpaçı şirkət ister yerli, isə tərse də xarici olsun, fərqli etmir, əsas odur ki, bu sahədə peşəkar olsunlar. Türkiyənin məşhur "Topqapı" Sarayını bərpa edən şirkətin kataloquna baxdım və nümayən-

"Tenderdə işi götürüb tamamilə bərpadan xəbəri olmayan yerli tikinti şirkətinə verdilər". Hətta içəridə interyerdə "Bismillahı rəhmani rəhim" sözü yazılış lövhənin ortasını desib ora əlçıraq asılmışdır. Mən də bunu onlara irad tutdum. Dedim ki, gördünəm, vaxtında sizə dedim ki, bu işi peşəkar bərpaçı şirkətinə verin, vermədiniz, buda nəticə. Cavab verdilər ki, Sovet dövründə də həmin sözün ortasında əlçıraq vardi. Sovet hökuməti islam dininə qarşı olan bir siyasi quruluş idi. Bunlar indi Tağıyevin dövrünə aid olan bir yazının ortasını desib ora əlçıraq asıblar. Bu yolverilməzdir. Çox təkəd etdim ki, tikinti şirkətlərinə bərpa işlərini vermək olmaz. Onda mən tələb etdim ki, tikinti şirkətinin rehberlərini çağırın üzvəsən səhəbat etdək, görək heç onların bu binanın memarlığından, konstruksiyasından xəbəri varmı. Şirkət müdürü geddi, mən onlara dedim ki, bu Tağıyevin evidir, necə bərpa edəcəksiniz, gəlin fasaddan başlayaqs, fasadı necə işləyəcəksiniz? Dedilər ki, Rizvan Müəllim, nə var ki orda, divarı qəşiyib yere tökəcəyik və yeni üzüyük plitələrlə üzləyəcəksiniz. Komissiya sədrinə "baxın, hələ bunlar bilmir ki, fasada vurulan üzüyük plitəsi deyil, yüksəkliyən divar" dedim. Tarix-mədəniyyət abidələrinin bərpası, konstruksiyası çox ciddi məsələlərdir. Tarix mədəniyyət abidələrinin bərpasına hər şirkəti buraxmaq olmaz. Çünkü bu o qədər həssas məsələdir ki, atalar sözündə deyildiyi kimi, "qaş düzəltdiyin yerde vurub gözü tökərsən". Tarix-mədəniyyət abidələrinin bərpası zamanı çox dıqqəti və məsuliyyətli olmaq lazımdır. Bu elə-bələ məsələ deyil". İradə SARIYEVƏ